

Stockholm den 3 oktober 2005

R-2005/1042

Till Justitiedepartementet

Ju2005/5429/KRIM

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 15 juni 2005 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet Framtidens kriminalvård (SOU 2005:54).

Betänkandets mest nydanande del är förslaget att införa ett s.k. förmånssystem, med olika nivåer, mellan vilka upp- och nedflyttning skall ske av den intagne beroende på visad skötsamhet respektive misskötsamhet. Advokatsamfundet har valt att särskilt yttra sig över denna del av förslaget jämte även några särskilda frågor som rör verkställighet i anstalt.

Förmånssystemet

En grundläggande tanke för allt kriminalvårdsarbete måste vara att det skall vara återfallsförebyggande. En viktig utgångspunkt blir därmed också att individens egen motivation till förändring skall tas tillvara, framför allt genom att positiv utveckling förstärks och uppmuntras. Den nu nämnda inriktningen måste emellertid enligt samfundets uppfattning inbegripa långt fler ansatser och åtgärder än införandet av ett förmånssystem. Förmånssystemet – med dess koppling till skötsamhet respektive misskötsamhet – är i realiteten i första hand ett sätt att komma till rätta med och angripa ordningsstörningar. Det skall inte undanskymmas att sådana i betydande utsträckning kan försvåra och rentav i vissa fall sabotera ett konstruktivt och framgångsrikt behandlingsarbete, men samfundet vill understryka att motivation till verklig – och i bästa fall varaktig – förändring, syftande till frånvaro av återfall i brott, måste innehålla långt mycket mer av åtgärder än enbart en korrigerande av de intagna genom beviljande eller indragande av förmåner.

Samfundet ställer sig med detta påpekande ändock inte helt avvisande till förslaget i denna del. Den närmare konstruktionen av förmånssystemet bör dock modifieras. En

grundläggande utgångspunkt måste vara att det är själva frihetsberövandet som utgör straffet. Att därutöver införa ett förmånssystem med nivåer – som naturligtvis måste innehålla möjligheten till nedflyttning – skulle kunna innebära kontraproduktiva effekter. Det finns en risk för att verksamheten inom kriminalvården i allt för hög grad koncentreras till frågor – för att inte säga ett ständigt ifrågasättande av – om systemet i praktiken och i det enskilda fallet har tillämpats på ett rättssäkert sätt. Med viss tillspetsning skulle kunna sägas, att kriminalvården skulle kunna riskera att uppslukas av en fortgående och måhända ofta känsloladdad diskussion om tillämpningen av systemet.

Förmånssystemet får ju inte i praktiken ge utrymme för en godtycklig tillämpning eller för ovidkommande hänsyn. Endast om grundläggande rättssäkerhetsprinciper iaktas finns förutsättningar att upprätthålla förtroendet för systemet hos de intagna och hos allmänheten. Tillämpningen av ett förmånssystem ställer mycket höga krav på förutsebarhet och tydlighet.

Mot bakgrund av det anförda är det samfundets uppfattning att betydligt fler av de aktuella förmånerna bör tillföras grundnivån och att en uppdelning i fyra nivåer inte bör ske, utan i motsvarande mån reduceras till antal.

Det framstår inte heller som godtagbart att en nedflyttning alltid skall ske till grundnivån när kraven inte har uppfyllts inom en förhöjd nivå. En förflyttning till närmast underliggande nivå framstår i stället som mest begriplig och acceptabel.

Verkställighet i anstalt

14.4 Innehav av personliga tillhörigheter

Det framstår inte som rimligt att kriminalvården skall kontrollera vad den intagne läser och lyssnar på genom att endast tillåta den intagne att få ta del av det utbud som kriminalvården tillhandahåller. Att överlåta införskaffandet av media helt på kriminalvården torde begränsa utbudet alltför drastiskt. Det kan inte finnas någon möjlighet för biblioteksservicen att tillgodose de intagnas olika behov av musik, litteratur och annan media. Särskilt måste detta gälla de intagna från främmande kulturer. Det vore en alltför stor inskränkning i den intagnes mänskliga fri- och rättigheter att låta kriminalvården avgöra vad som är lämpligt eller olämpligt med hänvisning till allmän ordning och säkerhet eller med hänsyn till den behandling som den intagne genomgår.

Advokatsamfundet avstyrker kommitténs förslag och anser att den nuvarande regleringen bör överflyttas till den nya lagen.

15.2.1 En lämplig fritidssysselsättning

Advokatsamfundet har inte någon erinran mot författningsförslaget på ovanstående punkt men ifrågasätter kommitténs överväganden som finns under ovanstående rubrik.

Enligt kommitténs mening är en ensidig muskelbyggande träning oförenligt med kriminalvårdens uppgift att minska risken för återfall i brott och man anser att muskelbyggande träning är ägnad att öka risken för fortsatta våldsbrott. Denna bedömning framstår som alltför långtgående. Kriminalitet har sitt ursprung i sociala villkor och inte i en stark kropp. Det kan inte vara lagstiftarens uppgift att på mindre väl underbyggda grunder bestämma över de intagnas val av fritidssysselsättning. Så länge träningsformen inte är en säkerhetsrisk på anstalten bör den tillåtas.

16.2.11 Avskiljande av skydds- eller säkerhetsskäl

Ett avskiljande förutsätter idag att det är fråga om en intagen som dömts till fängelse i lägst två år. Kommittén vill ta bort denna regel. Advokatsamfundet avstyrker förslaget och förordar att tvåårsregeln behålls. Skälet till detta är att det är möjligt att reglera säkerheten för en intagen med högst två års strafftid i höjande riktning genom att placera denne i en anstalt med högre säkerhet. Kriminalvården har till uppgift att förbereda intagna för ett liv i frihet. Att placera intagna med strafftider under två år i en miljö som är starkt nedbrytande är inte proportionerligt med nyttan av en sådan placering.

17.1.2 Brevväxling

Kommitténs förslag, att sänka nivån på misstanken när brev mellan advokat och intagen får kontrolleras, avstyrks.

En hörnsten i advokatverksamhet är att ett förtroligt förhållande mellan advokaten och klienten kan upprätthållas. Kommitténs förslag skulle innebära ett alltför stort intrång i det förhållandet. Den nuvarande bestämmelsen om när sådant brev får granskas är tillräcklig. Skälen till den gamla ordningen är att skyddet för yttrandefriheten och informationsfriheten måste upprätthållas i största möjliga mån, liksom rätten till förtrolig kommunikation. Dessa skäl kvarstår alltjämt.

17.2 Besök

Kommittén föreslår besöksrum som i vissa fall är utformade så att de omöjliggör överlämnande av föremål.

Advokatsamfundet avstyrker förslaget. Denna form av kontroll av besök är främmande för svenska förhållanden. Risken är överhängande att de intagna och deras anhöriga ytterligare isoleras från varandra, vilket skulle påverka fängelseklimatet mycket negativt. Kontrollen bör i dessa fall kunna åstadkommas på annat sätt.

19.4.3 Platser med särskilt hög säkerhet – lagteknisk lösning

Kommittén anför under denna rubrik att förmånssystemet även skall gälla platser med särskilt hög säkerhet. Att implementera förmånssystemet fullt ut även på sådana platser är enligt Advokatsamfundets uppfattning inte lämpligt, eftersom den intagne inte kan

avancera i systemet på en sådan plats genom skötsamhet m.m. Advokatsamfundet avstyrker därför den delen av förslaget.

Placering i platser med särskilt hög säkerhet beror på den säkerhets- och riskbedömning som gjorts för en intagen. Det går inte att genom enbart ett gott uppförande komma ifrån en sådan bedömning. Detta leder till att förmånssystemet inte lämpar sig för sådana platser. En längre tids placering på platser med särskilt hög säkerhet, vilket det inte sällan är fråga om, innebär emellertid stora påfrestningar för den intagne eftersom hans kontakter med omvärlden minimeras, hans telefonsamtal avlyssnas och hans besök – om de tillåts – bevakas. Intagna på platser med särskilt hög säkerhet bör av denna anledning få fler förmåner än vad som erbjuds på grundnivån efter vad som är möjligt med hänsyn till säkerheten. Denna ståndpunkt anknyter till vad som inledningsvis, rent generellt, sagts om förmånssystemet.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Anne Ramberg